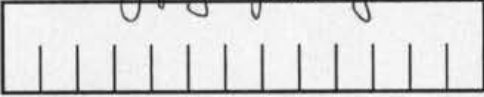

Grífkó; Frcde Józsefne

Grífkó; leje: 2006.

Tartalalom: „All a baba all” c.
pályázati anyag a
XLIX. országos néprajzi
Grífkó pályázatra

LOGIC

Frtécles és a
díszró szelvény mészdata

Tájékoztató: 5. táj
38 + 3 lap
19 db foto

Földrajzi mutató; nagybéri

beismutató; XXV. / 1, 2

Pályázat száma: P 94/2006

Pályázó neve: Frech Józsefné

Dolgozat címe: „Áll a baba, áll ...”

Oldalszám: 54 + 1 (amely 49 db amatőr fotót is tartalmaz)

A dolgozat rövid tartalmi ismertetése:

Egy Somogy megyei faluban (Nagyberki) élő nyugdíjas (60 éves) asszony ismerteti falujának gyermekjátékait a hagyományos kultúra időszakától napjainkig. Az ismertetés forrását valójában saját megélt tapasztalatai, illetve a szóbeliséggel terjedő hagyomány képezik: gyermekkora, amely még jószerivel a hagyományos kultúra viszonyai között telt el, illetve életének későbbi szakaszai a modernizálódó környezetben, ahol mint nagymama az unokákkal együtt részese, egyben alakítója is a jelenkor fejleményeinek. Az ismertetés legtöbbet hivatkozott tárgyfelesége a baba, illetve az antropomorfa különféle megvalósulási formái (gesztenye figurák, papírbabák).

Mindebből képet kapunk arról, hogy a 20. század közepétől az ezredfordulóig a falusi játékkultúra, annak tárgyai – köztük kiemelten a kislányok játéka, babái –, hogyan is alakultak, változtak. A visszaemlékezés kezdetei a természetben fellelt anyagokból készült játéktárgyakról, illetve a gyermekek civilizációs környezetében előforduló, már leértékelt státuszú (hulladék) tárgyakat felhasználó játszó gyakorlatról szólnak, alapvetően a felnőtt világot szerepjátszás formájában reprodukáló tevékenységről. Ezek között kevésbé ismert a kisfiúk babázása, az apák készítette faragott babával, amelynek egyik legfőbb erénye, „elnyúlhatatlansága”, ebből következően örökölhetősége volt.

Az ismertetés kitér a falusi társadalom játékokban is megmutatkozó különbségeire, mint a módosabbak a házilag készített játékokon (babákon) elsőként túllépő törekvéseire, a boltban vett készítmények felé, amelyek újabban teljesen kiszorítják a korábbi készítményeket.

Ugyancsak kevésbé ismert alakulat, hogy a Barbie baba divat korában még mindig működik a játékkészítés házilagos, barkácsolással előállító formája, éppen a Barbie-készletek kapcsán.

Ugyanis ott, ahol nincs elég pénz a Barbie-luxuskörnyezet megvételére, ott az apukák magazinokból szerzett minták alapján maguk építenek házat és megfelelő divatos kellékeket, tárgyi keretet a babákkal való életmód-játék számára kislányaiknak.

A dolgozat szól, a játékbabák mellett, a díszbabákról is, amelyek a férjhez ment lány páros ágyakon elhelyezett rangos bolti babáival vette kezdetét, majd a népviseleti, illetve kisasszonyruhás babákkal folytatódott.

A játszás és a babázás interakciós oldaláról szólnak azok a részletek, amelyekben a nagyszülők és unokák együttes tárgyaló működése kerül bemutatásra, az egyszerű, az iskolában tanult ismeretek közvetítésével (cérnababa, paprikajancsi), illetve a TV/DVD-és rajz- és mesefilmek játszást inspiráló hatásával.

Indoklás:

A dolgozat szellemisége megragadó. A pályázati asszony, nagymama az életet megélt ember természetességével szól közvetlen környezetének az idővel változó játékaikról, babáiról. Nem válogat kiemelt értékrendek alapján, nem minősít, hanem leírja mindazt, amit tapasztalt, s ez nem kevés.

Javaslat a gyűjtőnek:

Bár, a fotók adatolásából kikövetkeztethetően látható, hogy anyagát saját családjától, illetve közvetlen környezetéből merítette, mégis sokszor az általánosság szintjén tárgyalja témáját. Jó lett volna, ha pontos adatokkal, évszámokkal hivatkozna meg az emlékeit, illetve a jelenkor gyakorlatát. Mikor, milyen családból származó gyermekekre vonatkoznak adatai; manapság egy kislánynak igazából milyen és hány babája is van; jó lett volna fotó a díszbabák környezetéről is: hol is tárolják őket, ki kezdte a faluban divatjukat, hogyan terjedt, stb., egyszóval körülírt, társadalmilag (foglalkozás, faluban elfoglalt társadalmi státusz) körülírt, jellemzett családhoz, gyermekekhez kötni az egyéb ismereteket.

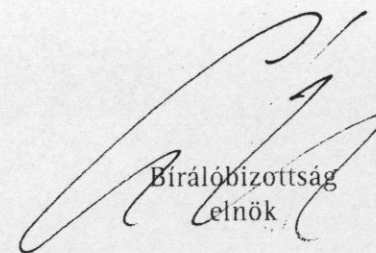
DICSÉRŐ OKLEVÉL

Frech Józsefné

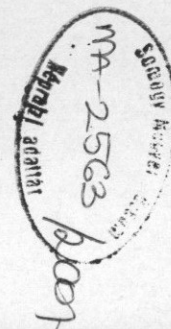
a XLIX. Országos Néprajzi Gyűjtőpályázaton
munkájáért dicsérő oklevélben részesült.

Néprajzi Múzeum
főigazgató

Bírálbizottság
elnök

BUDAPEST, 2006. JÚNIUS 3.

"ÁLL A BABA ÁLL..."

/A kisgyereket állni-járni
tanító mondóka kezdő sora/

1.

A falu rövid története

Nagyberki Somogy megyei falu Kaposvár és Dombóvár között. 1229-től ismert a múltja: a székesfehérvári káptalan birtokai közé tartozott. Ekkor a hozzá tartozó Kisberki a lélekszámban is mindig meghatározó Nagyberki pusztája volt. A legkisebb része Vadaskert, az 1800-as évek elejétől lakott hely.

A majdnem 800 éves múlt alatt Nagyberkiben mindig magyarok éltek, Kisberki az 1600-as évek köze-pétől /később Vadaskert is/ svábok által lakott falu. Ez meghatározta életvitelüket, szokásaikat, játékaikat - a "babázást" is.

A lakosok száma már évtizedek óta 1400-1500 között változik.

2.

A babák múltjáról

A játék egyidős az emberrel. Változásai elválaszthatatlanok az ember, a társadalom változásaitól, fejlődésétől. Valószínűleg először a szavakkal való játszás jelent meg az ember életében, hiszen a magyar etimológia szerint a finnugor szó szerint az eredeti jelentése: beszél.

Kezdetben az agyagból vagy más, fémeket nem tartalmazó bábuk /babák/ szerepe elsősorban a hiedelemvilághoz tartozó kultikus

vallásos szerep volt, ami legtovább a közép- és délamerikai indiánoknál, Ausztrália őslakosságánál, a távolkeleti természeti népeknél maradt meg.

A már tárgyiasult: készített játékok között egyik legfontosabb volt a baba, amit agyagból, fából, rongyból, porcelánból, műanyagból stb készítették, illetve készítenek még napjainkban is. Természetesen az anyagok megválasztása is elválaszthatatlan volt az adott kor fejlettségének színvonalától, és a társadalom szociális tagozódásától.

A babák története más szempontból is csoportosítható. Babákat elsősorban falun készítették a rendelkezésre álló anyagokból, leánygyerekek, édesanyák, öreganyák /nagymamák/. Fiúk és férfiak ritkán készítették babát, esetleg segítettek a munka egy-egy fázisában. A gazdag parasztok néha vettek babát a lányuknak vagy unokájuknak a vásárban, ha jól sikerült az üzlet, de vásároltak néha babát az évenként hagyományosan megtartott búcsúban is.

Természetesen hasonló volt a helyzet Nagyberkiben, Kisberkiben és Vadaskertben.

A városokban is hasonló volt a tagozódás, csak itt a tehetősebb közép- vagy vagyonosabb osztály nem vásárban, hanem üzletben vásárolta a babákat.

3.

Babakészítés, játék a babákkal

A babákkal való játszás elsősorban a lányokra jellemző, de kisebb korban a fiúktól sem teljesen idegen. Sőt, anyáink és nagyanyáink is szívesen játszanak vele: a gyereküknek, unokájuk-

nak szereznek örömet vele. Szívesen varrnak babaruhát, kötnek a babának zoknit, pulóvert.

Régen, nagyanyáink idejében, elsősorban falun, szinte minden gyereknek rongybabája volt, melyet általában maga készített vagy az idősebb lánytestvére, esetleg édesanyja vagy nagymamája. Bolti babája csak a gazdag családok gyerekeinek volt. Ha a szegény kislányok időközönként kaptak egy-egy megunt, félig-meddig tünkrement babát, nagyon örültek neki. Voltak olyan ügyes apák, akik fából faragtak babát - néha fél méter magasat is - a gyerekeknek, néha a 10 év alatti fiúknak is. Ezek a babák merevek voltak, nem lehetett öltöztetni, de elnyújthatatlanok voltak, egymástól "örökölték" a testvérek, rokonok, néha idegen gyerekek is. A legtöbb fababát, bábut /például katonát, huszárt/ különböző színre befestették.

A kisfiúk szerettek játszani az édesapjuk által keménypapírból készített Paprikajancsival, amelynek lábai, kezei - néha a feje is - a hátukról lógó, oda-erősített cérnaszállal /vagy szá-lakkal/ mozgatható volt. A Paprikajancsit is festették, sapkájuk legtöbbször piros volt.

Kétféle rongybabát is készítettek. Az egyiket ruhából szabták ki, összevarrták és apróra vagdosott rongydarabokkal tömték ki. Haját birkagyapjából vagy bontott fonalból varrtak a fejére. Ruhát varrtak, zoknit, tutyit kötöttek neki. Az ilyen módszerrel készített baba volt a ritkább.

Szinte minden kislánynak volt maga készített rongybabája, amelynek már az elkészítése is játék. Ha kisebb babát készítettek,

akkor vékonyabb, ha nagyobb, akkor vastagabb botot /vesszőt/ kerestek hozzá. Megfelelő hosszúra vágták, majd kereszt alakban összekötötték. A kereszt vízszintes része volt a baba két karja, lába csak egy volt. Ezután a rongyoszsákból, rongyosbugyorból négyzet alakú fehér sifonból fejlet csináltak neki, melyet rongygyal tömtek ki. A fejlet a kereszt felső részére erősítették, majd a lelógó sifondarabot a törzshöz kötötték. Szemet, szájat rajzoltak neki, és felöltöztették. Nem varrtak neki ruhát, hanem csak szabták. Kiszabdtak egy hosszú, téglalap alakú anyagot, közepén összetűrték, és egy lyukat vágtak rá, ez lett a nyak kivágás, majd a lyuktól a háta közepén végigvágták az anyagot. Ráadták a ruhát a babára, a hátán egymásra illesztették az anyagot, és a derekán egy keskeny övvel összefogták, megkötötték. A babának kötényt szabta-k, és fejkendőt.

Ezekkel a babákkal üres disznóólban, birkaólban, pajtában vagy a ház végében játszottak. A játékház berendezése a gyerekek ötlete alapján készült. Például egy nagyobb téglát letakartak ruhával, vánkost és egy kis dunyhát és párnát tettek rá, ez volt az ágy. Két kisebb téglára egy vas lapot tettek úgy, hogy a téglák között egy kis rés legyen, ebben rakták meg játszásiból a tüzet. Deszkadarabokból asztalt, hokedlit, széket készítettek. Egy nagyobb deszkadarabba négy nagyobb szöveget vertek, ez lett az asztal, a kisebb deszkadarabba négy kisebb szöveget ütöttek, ez lett a hokedli vagy a szék. Az asztalt ruhával takarták le, ahogy a szüleitől látták "nagyban". Edényeket lyukas lábasokból, letört szélű poharakból, konzerves dobozokból állítottak össze. A kanál, villa

főzőkanál bot volt. A főzéshez bogyókat, vad gyümölcsöt /kökényt, galagonyát, somot, bodza bogyót st/, magokat /kukorica, búza, bab stb/ használtak. Sárból csinálták a pogácsát, a süteményt, süttették a kenyeret. Homok volt a liszt, a cukor vagy a só. Szép piros téglát apróra törtek, ez volt a paprika, szép szint adott az "ételnek".

Az ilyen babák készítésének technikája és a velük való játszás később sem változott lényegesen, csupán a "lakás" berendezése, és az edények változtak. Például ragadánccsból készítettek rekaimét, fotelt. A lapulevél még zöld terméséből sokat leszedtek, ezeket összenyomkodták /apró, egymáshoz könnyen tapadó finom tüskéi voltak/, és így formálták a különböző bútorokat. Szekrényt kisebb kartondobozból alakítottak ki, lehetett egy ajtós is. Fiókos szekrényt úgy készítettek, hogy 10-12 db üres gyufásdobozt két sorban egymáshoz ragasztottak. Az edények is kibővültek a különböző konzerves dobozokkal, műanyag kupakkal.

Ezekkel a babákkal és a hozzájuk tartozó játékokkal sokszor fél napon át játszottak a lányok és a fiúk együtt. A játék: a babázás közben kialakult beszélgetésben a felnőttektől hasonló helyzetekben hallottakat "tükrözték" vissza természetesen életkoruknak megfelelő szinten.

A fiú volt az apa, a lány az anya, a rongybabák a gyerekek. Az apa elment dolgozni a mezőre: kaszált, kapált - mikor mit -, délelőtt leült a fa árnyékába, és várta az ebédet.

Az anya közben kitakarított, kislányát a karjára vette, és elment a bolba vásárolni. Vásárlás közben a kislány cukrot, csokit kért, az anyja megpróbálta lebeszélni, a kislány sírt, a boltos megsajnálta: adott neki egy csokit. Természetesen mindez helyben,

játszásiból történt.

A vásárolt áruért az anyuka falevéllal fizetett. Értéke mindig a lev-él nagyságától függött: az akácfa levele aprópénz volt, a diófa levelének volt a legnagyobb értéke.

A bevásárlás után hazamentek. Az anyuka megfőzte az ebédet, kosárba rakta, és vitte a mezőre a férjének, aki elmondta, hogy mit, mennyit dolgozott, és megkérdezte a feleségét, hogy mi van otthon. Amíg a férje evett, elmesélte. Például: rossz volt a gyerekek, a szomszéd tyúkjai bementek a kertbe, a szomszédasszonyék megint veszekedtek stb. Ezután hazament: mosott, dajkálta a kis lányát, a babát, tisztába tette, megetette, és várta haza a férjét. Mindezt néhány négyzetméteren játszották.

Ha a faluban lakodalom volt, utána hetekig lakodalmast játszottak a gyerekek. Kedvelt játék volt ez a későbbiekben is. Baba volt a menyasszony és a vőlegény, babák a koszorúslányok, de a vendégek is. Zenét az alkalmi zenekar szolgáltatotta: a gyerekek fésűre tett selyempapír segítségével, azt szájukra téve fújva néha könnyebb dallamokat is tudtak "muzsikálni", de fújták a papírból, maguk által papírból készített trombitát, esetleg énekeltek. Eljátszották az egész lakodalmat: az esketést, a vacsorát, a menyecsketáncot, a mulatozást is.

Ha kisbaba született a faluban, utána egy darabig komaasszonyost játszottak. A komaasszony családotól ment meglátogatni az újszülöttet. Dícsérték a kisbabát, hogy milyen szép, olyan, mint az apja /vagy az anyja/. Átadták az ajándékokat. A háziak megvendégelték a komaasszonyékat.

A környezet, a család mindig adott ötletet, témát a további játékokhoz vagy direkt módon vagy életük, helyzetük változása révén, így nem volt unalmas a babázás.

Előfordult, hogy lakodalmast játszottak a gyerekek, és a játék hevében néhán-y napos kiskacsát is levágtak. Este, amikor hazajöttek az "igazi" szülők, a büntetés nem maradt el.

Egy másik játék alkalmával igazi tüzet raktak a gyerekek - természetesen csak játszásból -, csak a felnőttek éberségén múlt, hogy nem égett le semmi.

A babával /babákkal/ való játszás az 1930-as évektől az 1950-es évekig nem sokat változott.

Volt olyan, hogy kukoricacsutát csavartak bele egy rongyba, és az lett a pólyás baba. Ha a kukorica kihozta a fejét /kukoricacsó/, abból is babát készítettek, előbb szőke hajút, majd - amikor már fejlettebb lett a csó, haja barna, akkor barna haju babát készítettek. Szemét, orrát, száját megrajzolták.

Az 1950-es, 1960-as évektől elterjedtek a boltban vásárolt babák. Ezek általában textilből készültek, és kitömték őket rongygal, fűrészporral, vagy más hulladékkal. Azonban megjelentek a teljes egészében kaucsukból, vagy más műanyagból készült babák. A rongybabák azért még megmaradtak, főleg a szegény családoknál.

Az igazi varrott rongybabákkal jól lehetett játszani. Nem voltak tartósak, de ha elpiszkolódott, mindegyiket ki lehetett mosni. Hajlékonyak voltak, lehetett ültetni is őket.

A rongybabák újra kedvelt játékaik a gyerekeknek. Valószínűleg

természetes anyaguk, puhaságuk, kedves arcvonásaik miatt szeretik őket. Alkalmasak a különböző szerepek eljátszására, mert nemcsak kislány babákat készítenek, hanem úgymond többgenerációs családot, ahol a csecsemőtől az unokán át a nagyszülőkig minden generáció megtalálható.

Divatba jöttek a kétarcú babák is: az egyik arcuk vidám, a másik szomorú, vagy: az egyik ébren van, a másik alszik /törpe, manó, Paprikajancsi/.

A gyerekek a babákkal való játszás során családjuk, ismeretségi körük mindennapjait: örömeiket, bánatukat, konfliktusaikat eljátszák maguknak vagy játszótársuknak. A gyerekek úgy érzik, hogy a babák olyanok, mint ők, vagy testvéreik, szüleik, nagyszüleik.

Az eddig leírt babák egyedi készítésűek, igazi kézimunkák. Minden baba egyéniség; pamutból, lenből, gyapjúból, illetve mohair anyagból készül. Ruháikat csipkével, farkasfoggal, zsinórral és gyöngyökkel díszítik. Öltöztethetőek, le is lehet őket vetkőztetni. Főleg óvodában lehet velük jól játszani, mert mindegyik gyerek választhat magának a népes családból. Ha kevesebben alkotnak egy családot, például csak anya, apa és egy gyerek a játékcsalád, akkor is kedvük szerint választhatnák.

Az 1950-es évek elején kerültek forgalomba a különböző műanyagból készített alvós, hajós, sírós babák, amelyek még ma is hódítanak, uralkodnak. A lányok ezeket a babákat szívesen öltöztetik, vetkőztetik, fésülik, frizurát készítenek nekik. Játék baba-kocsiba téve szívesen tologatják "gyerekeiket" az utcán, meg-megállnak, megigazítják a baba takaróját, csitítgatják, hogy ne sirjon - utánozzák a felnőtteket.

A nagy babáknak van ágyuk, ebben alszanak, "anyukájuk" nagy gonddal takargatja, altatja. Vannak készleteik, együtt esznek, teáznak vagy kávéznak. Ezeknek a babáknak nevük is van, olyan nevük, amely a babák tulajdonosának tetszik. Babaruhát az anyukák vagy a nagymamák varrnak. Azoknak, akiknek nincs testvére, szívesen játszanak, babáznak együtt a nagymamával. Ilyen esetben a nagymama a kislány.

Az 1970-es években is hódítottak ezek a babák. Voltak sírósak, sőt olyanok is, amelyeket ha felhúztak egy kis kulccsal, akkor járt kezük-lábuk, és sírtak is.

Ebben az időszakban a régi típusú, házilag készített egy lábú rongybabák kimentek a divatból: már nem játszottak velük. A kukorica- és csutababákat is elfelejtették, csak az anyukák és a nagymamák emlékeznek rájuk.

Napjainkban, amikor a gyári, sorozatban készített babák dömpingje hódít, minden kislánynak rengeteg babája van.

Az 1980-as évektől hódítanak a Barbie babák különböző változatai. A régi alvós, a beszélő, a járó, a sírós, hosszú hajú babák is még "élnek", de nincs akkora divatjuk, mint a Barbie babáknak.

Néhány családnál a faluban a divatos babáknak házuk is van berendezve a legapróbb részletekig. Szoba- és konyhabútor, edények, különböző készletek, komplett fürdőszoba, kerti bútor, különböző műanyag ételek /csirkecomb, szelet kenyér, kifli, perec, sütemény st/. Különböző szabású ruhák mindenféle alkalomra. Van közöttük doktornő, házvezetőnő, menyasszony, diszkós, görkorcsolyázó, piknikező, sőt Barbie-fiú is van.

A lányok versenyeznek, hogy kinek van több Barbieja.

Ezekkel a babákkal jól lehet játszani, mert, ha a baba megbetegszik, segítenek az előbb felsoroltak, illetve elviszik a beteget a Barbie-orvoshoz, vagy az orvost hívják a beteghez. A gyerekek fantáziája kimeríthetetlen. Ezekkel a babákkal általában ketten, vagy többen játszanak.

A gyerekek egy része, ha egyedül van, inkább más játékkal játszik, más babákkal foglalkozik.

Hogy a Barbie- vagy más babaház ne kerüljön sok pénzbe, az ügyesebb szülők maguk készítik el lécből, kartonpapírból vagy vékony bútorlapból a házat. A belsejét kitapétázzák, ablakot vágnak rá, és berendezik. Természetesen ez a ritkább, inkább kész Barbie-házat vásárolnak.

A Barbie babákkal is hasonlóan játszanak a gyerekek, velük is az életben tapasztaltakat játszó el. A nagyobbak, a 8-10 évesek pikniket, zsúrt, házibulit. Ilyenkor kipakolják a Barbie-ház elé a már említett kerti bútorokat, oda tálalják a játék-ételeket /húst, szendvicset, süteményt/ és italokat. A babák zenére táncolnak, a Barbie-fió udvarol nekik, a személyzet pedig kínálja a vendégeket.

Nemcsak Barbie-házat épít néhány szülő, hanem más, ötletes babaházat is. Ezekhez ötleteket újságokból, különböző külföldi kiadványokból vesznek, hozzátéve a maguk ötletét is. Általában feleslegessé vált ruhaanyagokból, kartondobozokból, vagy más hulladék anyagból készítik. Beosztása is hasonlít az "igazi" lakáshoz: van benne szoba, nappali, konyha, fürdőszoba. Az ilyen egyedi háznak az az előnye a Barbie-házakkal szemben, hogy ebbe a játszó gyerek is, gyerekek is bemehetnek.

A babával való játszás nem sokat változott. A papás-mamás játékok voltak a legnépszerűbbek, ma is azok. Ami változás van, az a változó, illetve megváltozott élethelyzetek eljátszása. Már az anya is dolgozik /a munkanélküliség még nem érte el a játékot/, a gyerek - esetleg testvér - bölcsődébe vagy óvodába, esetleg iskolába jár. Sok esetben eljátszák azt is, hogy mi történt az óvodában vagy az iskolában, majdnem szóról szóra elismétlik az ott hallottakat. A játékok is változtak, már különböző bútorokat, berendezési tárgyakat is lehet vásárolni: szekrényt, asztalt, fotelet, asztali tűzhelyet stb.

Szinte minden gyereknek - fiúnak és leánynak egyaránt - van plüss vagy szőrme állatfigurája, például ló, róka, maci, nyúl, kutya, majom, zsiráf stb.

A babákkal és az állatfigurákkal szívesen báboznak is. Ehhez nem kell paraván, elég két egymás mellé húzott fotel is. Meséket játszanak el, vagy általuk kitalált történeteket, verset mondanak - előfordul az is, hogy a saját maguk által rögtönzött verset -, énekelnek, nagyon felszabadultak, vidámak és közlékenyek a játszás-bábozás következtében. A zárkózott, visszahúzódó gyerekek is megnyílnak ilyenkor, alig lehet rájuk ismerni. Eljátszák a testvérek közötti problémákat is, például ha a kisebbieknek többet engednek meg a szülők, vagy az idősebbik szebb, divatosabb ruhát, cipőt kapott. Annak ellenére, hogy a szeretet, a kedvesebb helyzetek gyakoribbak, mint a konfliktusok, játékaikban mégis a problematikusabb helyzeteket adják elő. Talán azért, mert a szeretetet nem lehet olyan látványosan eljátszani, de hatással vannak

a tévé és bábjátékainak, rajzfilmjeinek agresszivitása is.

A babákkal szívesen játszanak óvodást a gyerekek otthon, de az óvodában is. Egyikük az óvónéni, másikuk a dada, a babák pedig az óvodások. Játék közben elhangzanak azok a mondatok, kialakulnak azok a szituációk, amelyeket az óvodában hallanak, tapasztalnak: Ne verekedjete! Ne húzd a haját! Nem beszélünk ilyen csúnyán! Ne árulkodj! Rakjátok össze a játékokat! Mossatok kezet! Tessék megenni az ebédet! Hunyd le a szemed és aludj! Már megint fordítva húztad fel a cipődet! És így tovább. De elmondják azokat a verseket is, amelyeket az óvodában tanultak, és énekelik az énekeket. Ha ügyesek voltak a gyerekek /a babák/, meg is tapsolják őket.

A nagyobb lányok inkább tanítónénist játszanak. Kiültetik egymás mellé a babákat, és mint az iskolában, tanítják őket olvasni, számolni, énekelni. Itt is elhangzanak az iskolában a tanító nénitől hallott mondatok: Nyissátok ki a könyvet a valahányadik oldalon! Zsuzsi, kezd el az olvasást! Nagyon szépen olvastál, ötös. Folytasd, Kati! Ejnye, ejnye Kati, te nem készültél! Holnapra pótolj! Most számolni fogunk, ismételjük át a szorzótáblát. /Kérdez, de nem tudja mindenki hibátlanul./ A gyengébbek kedvéért gyakoroljuk még! Az énekórán van, aki hamisan énekel, ezért ismétlik többször a dalt. Órákig játszanak iskolást.

A fodrászkellékekkel egymaga is remekül eljátszik a kislány. Ő a fodrász, a babák pedig a vendégek. Egymás mellett ülnek, várják, hogy sorra kerüljenek. Itt is elhangzanak a jól ismert

mondatok: Ki lesz a következő? Gyere Katikám, megmosom a hajadat! Milyen legy^{en} a frizurád? Neked előnyösebb a konjy, mint a lógó haj. Nos, hogy tetszik? Száz forintot fizetsz, köszönöm. Ahány baba, annyi vendég, annyiféle frizura, annyiféle szöveg.

Doktorostis mindig szerettek játszani a gyerekek. A kislány a doktornő, a babák a betegek. Sorban ülnek a váróhelyiségben. Kiszól a doktornő: Kérem a következőt! A beteg bejön, köszön. A doktornő megkérdezi, hogy mi a panasza, megvizsgálja. Megnézi a torkát, kitapintja a pulzusát, meghallgatja a szivét. A doktornő a betegnek ad egy injekciót, majd utasítást ad: otthon fekdjön és szedje a gyógyszereket. Két hét múlva jöjjön vissza.

A betegek különböző fájdalmaikról panaszkodnak, vanaki a gyereket hozza az orvoshoz. Van, aki injekciót kap, másnak különböző tablettákat ír fel a receptre, a harmadik kanalas orvosságot kap. Itt is valós élethelyzeteket játszanak el, feleszöve jó vagy rossz tapasztalataikat.

Eljátszák az utazást is, például azt, hogy hogyan utaztak a nagymamához, mit láttak az úton. Játszásiból felszállnak a vonatra vagy a buszra, a gyerek mindig az ablak mellé akar ülni, folyton kérdezet az útközben látottakkal kapcsolatosan. Éhes, szomjas, az anyuka nyugtatja: mindjárt odaérünk. Megérkeznek, várja őket a nagymama, hazaérve kínálja az unokáját süteménnyel, üdítővel. Az unoka átadja az ajándékot, amit a nagyinak vett /vettek/. Beszélgetnek, majd az idő múltával elbúcsúznak egymástól. A nagymama kikíséri őket az állomásra, és sokáig integet a vonat /vagy az autóbusz/ után.

A gyerekek szeretik a változatosságot, így az anyuka vagy a nagymama visszaemlékezve gyermekkorára meglepi gyermekét vagy unokáját egy-egy babával, amelyeneket az ő gyerekkorukban készítettek, kaptak, és játszottak velük.

Ilyen például a papírbaba. Lerajzoltak egy kislányt, majd a rajzot kivágták. Különböző stílusú, divatú ruhákat rajzoltak rá, a vállánál és a derekánál kis akasztóval, hogy megálljon a babán a ruha, és ezeket is kiszínezték, majd kivágták. A baba és a ruhák elkészítése is játék volt éppen úgy, mint a színezés, de az öltöztetés, vetkőztetés az igazi játék. Órákig lehetett a papírbabák készítésével, és a kész babákkal játszani.

A Paprikajancsi babát is rajzolni, színezni kellett, a megfelelő helyen betűzni a papírt, hajtogatás közben mondani kellett a versikét: Tulipánból paprika,

paprikából Jancsika,
Jancsikából kiskirály,
kiskirályból tulipán.

Először a felső részt kell kinyitani, utána az alsót, majd becsukni először a felső részét, utána az alsót kell. Ezt a játékot a fiúk is készítették, és játszottak vele. Elkészítéséhez nem kellett nagy ügyesség.

Ősszel a gyerekek gyűjtötték a vadgesztenyét, amelyek már éretten lehullottak. A nagyobb testvér vagy a szülők segítségével gesztenyebabát készítettek, de az ügyesebb gyerekek megcsinálták saját maguk.

Egy nagyobb szem gesztenye lett a baba törzse, ehhez gyufaszállal vagy kis pálcikával tűzik hozzá a fejét és a két lábát, valamint kezeit. A testébe szúrt gyufaszálak a felemelt kezeket imi-

tálva - mint egy-egy kézfej - a gyufa feje. A lábait félbevágott gesztenyéből készítik, így megáll a talpán. A fejére kalapot tesznek, amit a gesztenye tüskés burkából végnak ki, vagy a félbevágott gesztenyének kiszedik a belét, így az üres héjat kalapként a fejére lehet tenni.

Régen, amikor a téli időben nem lehetett az udvaron játszani, a gyerekek krumliból is készítettek babát ugyanazzal a módszerrel, mint ősszel a gesztenyebabát, csak itt a gesztenyét a krumpli helyettesítette. Készítettek kisebbet és nagyobbat is, a krumpli nagyságától függően.

Ha krumplispogácsát sütnek az anyukák vagy a nagmamák, nem felejtenek el pogácsababát készíteni a gyerekeknek, akik - első sorban a lányok - szívesen segítenek: örülnek, hogy ők is gyúrhatják a tésztát, pogácsát szaggathatnak.

A pogácsa kiszaggatása végén természetesen mindig marad egy öklömnyi nagyságú tészta, amit hosszúkas alakúra kisodornak, két oldalt megnyomják, így lesz a babának feje, majd két oldalról bevágják a nyers tésztát, ez lesz a két keze, végül alulról felfelé hosszabban bevágják, így alakul ki a két lába. Egész szem magyarborsból kettőt az arcába nyomtak, ez lett a szeme. Ugyancsak ilyen szemes borsok lettek a ruhájának a gombjai. Késsel, finom vágással szájat karcoltak a még nyers tésztába, majd a többi "szokványos" pogácsával együtt megsütötték. Ez a baba - nem játszottak vele - természetesen sokkal finomabb, mint ugyanabból a tésztából készített pogácsa.

A régi rongybaba sok ötletet ad az ajándékozáshoz. Kislányoknak

szívesen készíték kétlábú rongybabát, amit bölcsőbe is tehetnek. A bölcsőt keménypapírból szabom ki, összeragasztom és famintás tapétával vonom be. Ágybetétet és kispárnát készíték a bölcsőbe, ezekután fektetem bele a rongybabát.

Mikulás napjára is készíték babát. Piros kartonpapírból Mikulást formálok. A haja, bajusza, szakálla, palástja /köpenye/ és a süvege díszre vattából van. Ugyancsak kartonpapírból kis szánkót formálok, készíték rajzolással, kivágással és ragasztással. A szánkóba egy kis rongybabát teszek, természetesen ruhája meleg, téli. A Mikulás puttonyában ajándék van, hátán a teli puttonnyal húzza a szánkót. A gyerekek - főleg a kicsik, akik még "hisznek" a Mikulásban - nagyon szeretik, mert ilyen - tapasztalatom szerint, ismerettség körömben - még nem láttak.

Karácsonyfadísz is készíték rongybabából. Egyik a dióbél baba, a másik az angyalka.

A dióbél baba fél, belétől "megfosztott" dióhéjba helyezett rongybaba feje, díszes párna és takaró van alatta, illetve rajta, természetesen mindez a fél dió méretéhez igazítva. Lehunyt szemet - hiszen a bölcsőben alszik -, száját és haját rajzolok neki ceruzával vagy filccel.

Az angyalka feje rongyból van, arany vagy ezüst cérnából készítem a haját, amit a fejének tetejére ragasztok. Szenét és száját az előbb említett módon rajzolom. A ruhája tortapapírból van kivágva, amit a fejéhez ragasztok. Szárnyait ugyancsak tortapapírból készítem, a hátára ragasztom. Két kezét imára kulcsolom

Mindkét baba addig díszlik a karácsonyfán vagy a fa alatt,

amíg a gyerekek észre nem veszik, mert utána nekik adom, hiszen kérik. Nagyon kedves babák, természetesen játszani is lehet velük.

Gyerekkoromban a melegítők /mackóruhának mondtuk / zipzárján mindig lógott két cérnababa: egy fiú és egy kislány. Ezeket színes hímzőcérnából készítettem. Egyforma hosszúságú cérnát vágtam, majd az így levágott cérnát kettőbe hajtottam, ezután egy szál cérnával úgy kötöttem meg, hogy a kötés fölötti rész a feje legyen. Két oldal elvettem annyi cérnát, hogy legyen két keze, a kezeket csuklóban összekötöttem. A megmaradt cérnát kétfelé osztottam, így alakult ki a kis baba két lába; a lábakat bokánál - hasonlóan a kezeknél - megkötöttem.

Ha kislány-babát készítettem, a lába megformálása előtt körben levágtam a cérnát, így "lett" szoknyája, utána formáltam meg a lábait.

Ma is látni ilyen cérnababát, de már nem sokan csinálják, pedig a gyerekek - lehet, hogy kabalából - szeretik.

Évente egyszer van búcsuú a faluban, ahol a gyerekek valamilyen ajándékot vásárolhatnak, és kaphatnak a családtagoktól, rokonoktól és ismerősöktől.

A céllövöldében régen is lehetett, ma is lehet, többek között babát nyerni, ha a célbalövés eredményes volt. A céllövölde tulajdonosai a babákat vékony hurkapálcákra tűzték fel, hogy nehéz legyen lelőni, megnyerni őket. /Minél drágább volt a baba, annál több volt az ellövendő hurkapálca./ Itt a régi babáknak hosszú

fehér vagy rózsaszínű szivacsból készült szoknyája volt, apró virágdíszítésekkel. A baba fejére virágkoszorút tettek. Minden kislány ilyen babát szeretett volna.

Természetesen a búcsúk baba-divatja folyamatosan változott, a hurkapálcák száma is gyarapodott, a légpuskák egyre rosszabbak, hogy nehezebben lehessen babát nyerni, pedig a babára vágyók azt szeretnék, ha a célba lövő apukák és férfi rokonok megnyerhetnék a babákat.

4.

Díszbabák

A játékbabákon kívül a díszbabák is divatban voltak, maradtak is, de sorsuk változott az évtizedek során. Korábban, ha a valamikori kislány férjhez ment, lánykori babáját /babáit/ a ritkán használt első szoba /tisztaszooba/ párosan bevetett ágypárjára tették, ültették. Ma már csak azért vesznek ritkán - a felnőttek - díszes, drága babát - amivel gyerekük, vagy unokájuk csak keveset játszik, játszhat -, hogy a díszhelyre tehessék.

Szinte mindegyik háziipari, vagy játékbolt kirakatában ott diszlettek a matyóbabák. Gyönyörűek voltak, és drágák, így kevés falusi tisztaszooba díszje lett. Helyettük alvós vagy - ritkán - helyi népviseletbe öltöztetett babát tesznek a páros vetett ágypárjára a díszpárna elé. Mára már a páros vetett ágypár és a bökődős eljárással készült díszpárnák is kimentek a divatból. A divat hullámvölgyének ellenére azért van néhány ügyes kezű rongybaba készítő, akik kedves arcú, mosolygós babákat varrnak, és azokat öltöztetik a régi viseletbe.

Nemcsak népviseletbe öltöztetett díszbabák voltak. Vitrinbe állították - mert ez is egy helye volt a díszbabáknak a gazdagabb családoknál - a bő ruhás, szalagból készített kisasszony babát is. Ezeket világoskék, fehér vagy rózsaszínű kb 1,5-2 cm széles selyemszalagból készítették. Fejükön kalap volt, kezükben napernyő. Nagyon kedves, díszes babák voltak, de mára már nem divatosak. Ilyen babát én is készítettem.

A kisgyerekes családoknál több helyen is látható a dísznek ki-
rakott nagyméretű állatfigura: maci, kutya, zsiráf stb. Ezeket általában ajándékba kapják a gyerekek, játszani azonban az ilyen "díszekkel" ritkán játszanak. Sokszor a szülők ezzel egyet is értenek: maradjanak díszek, hiszen olyan szépek...

Kisebb-nagyobb változatuk ezeknek a babáknak gyakran látható a gimnazista, főiskolás vagy egyetemista lányoknál kabalababaként, vizsgázáskor.

Én is készítettem díszbabát, anyósom fiatalasszonykori fényképe alapján varrtam meg. A ruha az 1940-es évek elején készült zöld szövetből az akkori vadaskerti svábok divatja szerint. A baba ruháján az eredeti gombok vannak. Haja kontyba van fésülve, és elől apró díszes csatok vannak. Lábán - az akkori szokás és divat szerint - rózsás tutyi van. /A tutyi elsősorban a svábok mindennapi lábbelije volt, de a nagyberki magyarok is használták./ A bő szoknya alatt csipkés alsószoknya van. A ruhát aranycsipke /farkasfog/ díszíti.

Régen a falusi vásár és búcsú nagy ünnep volt. Vásárfia, vagy búcsúfia lehetett kegytárgy, édesség, vagy - a kislányok esetében -

bábbaba is.

A bábbaba mézeskalácsból készült, gazdagon díszítet ték különböző színű masszával: zsinórokat cirkalmaztak rájuk. Arca ráragasztott papír volt, néhánynak a mellére egy kis tükröt ragasztottak, amely alatt papírból készített kis kötény volt.

Voltak kicsi bábbabák, de egészen nagyok is. A babákat nem ették meg azonnal, előbb kitették a tiszta szobába az asztalra, vagy a sublóra dísznek. Hetekkel, hónapokkal később ették meg. A vásárokon és a búcsúknál voltak olyan árusok is, akik csak mézeskalácsot, bábbabát árusítottak. Kedveltek voltak a babák, a bábcsikók, tükrös, díszes bábszívek, a bábolvások, a törökméz - a bábosoknál is lehetett kapni -, a kakast ábrázoló, vékony pálcikára öntött nyalókák, és cukorkák.

A bábbabák különböző változatait nemcsak a kislányok és fiúk szerették, hanem a 16-18 éves, eladó sorban lévő lányok is.

5.

Baba-történetek

A babázási kutatások^{közben} során történetet hallottam, amelyek a bábakkal, a babával játszó gyerekekkel, a szülőkkel és a nagyszülőkkel kapcsolatosak, velük történtek meg. Véleményem szerint ezek a történetek segítenek megérteni a gyerekek viselkedését, érzéseiket és gondolkodásmódjukat.

Egy nagymama mesélte, hogy kislány korában szüleivel a budapesti rokonokhoz utazott, ahol a bérházban egy babakészítő család is lakott. A kislány kíváncsi volt, és átment hozzájuk megnézni a

babákat. Órákig nézegette a szebbnél szebbeket, és közben nagyokat sóhajtott. A kislánynak világosszőke haja volt, hullámos, két vastag coffba fonva leért a derekáig. Nagyon megtetszett a baba-készítő családnak a "látogató", ezért megajándékozták egy gyönyörű, kb 30 sm-es "magas" babával, "akinek" ruhából volt a teste és porcelánból a feje. Az akkori divat szerint volt felöltöztetve: selyemruha, a fején kalap. Amikor a nagy városból haza-jöttek, a barátnők /akkor nem így mondták falun, hanem: pajtások/, a szomszédok és az ismerősök csodájára jártak, mert még nem láttak ilyen szép, fővárosi babát. A barátnők - a vele hasonló korosztályú lányok - csak egy kicsit szerettek volna vele játszani. A sok "kicsi játszás" miatt évek múltával tönkrement a baba.

Egy anyuka mondta el a következő történetet. Kisfia kapta a ronoktól a ron-gybabát, amelynek színes szoknyája volt, és két coffba font cérna haja. A sokszori játszás közben elpiszkolódott a baba s amíg délután a gyék^{re} aludt, az anyukája kimosta a babát, az így "megfürdetett" a coffjánál fogva kicsíptette a szárítókötélre. A fiú közben felébredt - azóta már felnőtt ember -, meglátta a száradó babát, és keservesen sírva fakadt: anyu, nem gondoltál arra, hogy fáj a babának, hogy a hajánál fogva akasztottad fel? Mit szólnál, ha te lennél a helyében? Hiába magyarázott neki az anyukája, a babát másképpen kellett megszáritani.

A következő velem történt meg, kislány koromban. A 7-8 cm-es műanyag baba volt a divat. Én is szerettem volna egy ilyen babát. Szétszedhető volt, fürdethető, és nagyon szép. Anyám azt mondta, hogy nincs rá pénz. Apám pedig: ő tudja, hogy hogyan legyen rá

pénz. Javasolta, süssünk uritököt /sütőtök/ és a piacon reggel, még iskolába menet adjam el. Így is lett. Kiálltam a piacra és nagy hangon kínáltam az árut. Sokan ismertek bennünket, hamar elfogyott a tök. Boldogan újságoltam apukámnak, hogy 30 forintot kerestem/Ez akkor egy napi napszámber volt./ Megkaptam a babát, sőt még kiságyat is kaptam hozzá.

Kislányomnak nagyon fájt a foga, elmentünk a gyermekfogászat-ra kihúzatni. Utunk a játékbolt előtt vezetett el, amelynek kirakatában egy babakocsi volt. Kislányom kért, hogy vegyük meg. Mondtam, hogy most nem lehet. A fogorvos injekcióval érzéstelenítette el a csúnya, rossz fogat, de így is nagyon fájt, és a lányom nem engedte kihúzni. Nagyon sírt. Átöleltem és azt mondtam neki, hogy ha kibírod a fokhúzást, megkapod a babakocsit. A lányom szorította a kezemet, lehunyta a szemét és az orvos kihúzta a fogát. Nem sírt a lányom. Természetesen megkapta a babakocsit.

Megtörtént, hogy ismerősök másra hagyták a kislányukat, aki nagyon hallgatag, visszahúzódó volt, csak bólogatott vagy a fejét rázta, ha kérdezték. Együtt játszottak a háziak kislányával egész délután. A kislány bábozott neki, ő meg tapsolt. A nagymama is bekapcsolódott a játékba. Most már mindkét kislány bábozott. A vendég kislány is megszólalt, verset mondott, énekelt. Teljesen felszabadult, feloldódott, beszédessé vált. Amikor megérkezett az édesapja csodálkozott a változáson.

Egy anyuka Mikulás este vacsora közben kiment a fürdőszobába, de előbb belerakta a kis csizmába a hajasbabát, a csoki Mikulást, a narancsot és a szaloncukrot. Minden nem fért a csizmába, ezért

néhány szem szaloncukrot meg narancsot a földre tett, mintha a Mikulás kifelé menet elvesztette volna, majd megzörgette az ablakot és beszaladt a fürdőbe. A család - a kislánnyal az élen - beszaladt a szobába és csak csodálkoztak. A kislány annyira örült az ajándéknak, hogy sikoltozott örömeiben. Anyukája ekkor jött ki a fürdőből. A kislány örömmel mesélte, a Mikulás mennyire sietett, siettében elszórta a szaloncukrot és a narancsot. A kislány még napok múlva is az élményt mesélte mindenkinek, akivel csak találkozott.

Múltak az évek, a kislányból nagylány lett, és a Mikulástól azt kérte, hogy úgy jöjjön még egyszer, mint akkor. Kérését azzal indokolta, hogy számára felejthetetlen élmény volt, ahogy akkor hozta az ajándékot. Még az a baba is kedvesebb volt számára, amit akkor kapott, mint a többi.

Az óvodában arról beszélgettek a gyerekek, hogy ki milyen játékot kér karácsonyra. Az egyik kislány panaszkodott, hogy ő hiába kér Barbie babát, mert az apukája azt mondta, hogy nincs rá pénz. Az óvónéni ezt tanácsolta, hogy álljon az apukája elé és addig toporzékoljon, amíg meg nem ígéri, hogy megkapja.

A kislány hazament, odaállt az apukája elé és kérte a Barbie babát. A válasz: nincs rá pénz. Elkezdett a kislány toporzékolni, sikítani, és követelte a babát: Barbie-t akarok! Barbie-t akarok! Az apja végül megígérte neki.

Ezután az óvodában, ha valaki arról panaszkodott, hogy nem kapja meg az áhított játékot, azt javasolta, hogy ők is toporzékoljanak, hisztizzenek. /Nem a legjobb nevelési módszer - különösen

nem az óvodában -, de úgy látszik, hogy néha eredményes.

Egy kislány sokszor látta DVD-n a hófehérkét, szinte kívülről tudta a mese szövegét. Kapott egy Barbi babát, a nagymama megvarrta a DVD-n látott hófehérke ruháját. Volt egy lova, egy fiú Barbie babája, és velük játszotta el a mesét. Szeretett volna törpéket. Vettek is 7 törpét, de nem volt köztük a nagy fülű Kukka, az egyik törpéből pedig kettő volt. Addig sírt, addig kérlelte szüleit, amíg meg nem vették a Kukát, ez lett a legkedvesebb törpéje, a 8. törpe...

6.

A babák leírása

Nagyszemű baba, magassága 55 cm. Kemény PVC teste van, modellált festett hajjal és szemöldökkel, nagy kék, tágra nyílt szemek, fejhez simuló fülek. Dundi lábak, a combján kis hurka, a térdén kis gödröcskék, a lábfejekon öt-öt modellált lábujj. A kezei és a lábai hajlítottak, a kéz csuklóban forgatható, mindegyik kézen öt különálló ujj. A test a vállánál és a csipőnél van összeállítva, a fej forgatható. Talpa síma, a baba felállítható. Ruhája: a tulajdonos első rudolózója, fehér kötött, cérna anyagból.

Sírós baba, magassága 34 cm. Kemény PVC-ből van a törzse, amelybe beépítették a síró és a mozgó szerkezetet. A hátán lévő lyukon át lehetett kulccsal felhúzni, ezután a fejét, kezeit, lábait mozgatva sírt egy darabig. Feje dróttal van a belső szerkezethez erősítve, kezei és lábai a törzsébe vannak beleszorítva. A kezek és a lábak vékony műanyagszállal mozognak. Hasán egy kerek lap van, valószínűleg itt építették be a mozgó szerkezetet.

melyet a mellén és a hasán egy-egy csavarral rögzítettek. Feje puha műanyag, elálló, modellált picí fülekkel, műanyag haj, festett szemöldök, kék, alvó szemek, fekete szempillák, picí orr, félrehúzott, sírásra álló száj, magas homlok, pufi arc. Kezei válltól könyékig vattával kitömött nájlön anyagból vannak, alkarja puha műanyagból készült. Dundi kezein a hüvelyk- és mutatóujj egyenesen, a másik három ujj kissé behajlítva, de mind az öt ujj külön áll. Dundi lábai - a kézhez hasonlóan - csipőtől bokáig kitömött nájlön anyagból vannak. Puha műanyag lábfején öt különálló ujj van. Mindkét lábfeje befelé fordul. Ruhája: alul fehér trikó anyagból készült bady, felül világoskék csipke blúz, citromsárga frottiranyagból készült kertésznadrággal.

Babuci, magassága 25 cm. Kitömött plüss teste és feje, kemény műanyag arca van. Modellált, festett, homlokra lógó haj, kifestett arc nagy szempillákkal, oldalra néző nagy sötétkék szemekkel, picí, festett, csukott szájjal. Az arc a sapkával van összedolgozva. Kezei és lábai egybeszabottak, melyhez a fejet hozzávarrták. A test narancssárga plüss anyagból készült, a sapka széle, a kézfej és a lábfej világoskék plüss anyagból készült, ujjak nincsenek.

Kati baba. Magassága 60 cm, kemény műanyag teste van, beültetett hosszú vörös, műanyag hajjal, a fejtetőn szétválasztva. Modellált arányos fülek, festett szemöldök, alvó, nagy kék szemek, festett ajkak. Karjai kissé behajlítva, kezein különálló öt-öt ujj van festett kis körmökkel, kézfejen kis gödröcskéekkel. Formás lábain

öt modellált ujj van mindegyiken körömmel. A test vállnál és csípőnél van összeállítva, a végtagok és a fej mozgatható. Talpa egyenes, egyedül tud állni. Ha hátra, majd előre hajtjuk a babát, akkor sír. Ruhája: világoszöld, nyomott mintás, selyemruha, piros mibőr rojttal és övvel, melyen sötétzöld zsinoros díszítés van. A fehérneműje fehér trikóanyagból készült. Fehér kötött zoknija és piros lakkcipője volt, de elveszett.

Zsuzsi baba. A 42 cm magas babának kemény műanyag teste van, és puha műanyag feje. Beültetett világos /majdnem fehér/ műanyag, hosszú haja van, a fejtetőn szétválasztva. Modellált apró, fejhez simuló fülei vannak. Festett szemöldöke, barna, görbe szempillái, szürke szemei vannak. Pici orra és zárt, mosolygós festett szája van. Karjai vállnál, lábai csípőnél vannak a testhez illesztve, a fej fordítható. Mindkét kezén öt-öt különálló ujj van, apró körmökkel. A lábakon modellált ujjak, kis körmökkel. A talpa egyenes, egyedül megáll. A hátán kör alakú, lyukacsos lap, amely alatt egy szerkezet van, régen a baba sírt, ha előre hátra mozgatták. Ma már a szerkezet nem működik. Ruhája: piros alapon fehér mintás, ujjatlan ruha, kötött szegélydíszsel, fehérneműje trikóanyagból készült. Fehér zoknija és fehér műanyag cipője elveszett.

Natasa baba a Szovjetunióból, Leningrádból származik, egy ismerős adta ajándékba. 42 cm magas, kemény műanyag teste van, és puha műanyag feje. Modellált, fejhez simuló fülei vannak. Sötétbarna, beültetett műanyag hosszú haja van, elől rövid, a homlokára fésülve. Fekete szemöldöke, fekete, hosszú szempillái és kék szemei vannak. Pici az orra, csukott, festett szája van, két arcán

kis gödröcskéekkel. Kissé behajlított karok, a kézfejekken öt-öt különálló ujj van apró körmökkel. Formás lábai vannak, modellált lábujjakkal és körmökkel. Végtagjai vállban, illetve csipőben kapcsolódnak a törzshöz, a fej forgatható. Talpa egyenes, egyedül megáll. Ruhája: trikó anyagból készült a fehérneműje, kockással kombinált, rövid ujjú, karton ruhája van. Zoknija és cipője nem volt. Ezt a babát öltöztettem fel vadaskerti sváb babának.

Liza baba. 65 cm magas. Nyugat-Németországból származik, jelzéssel ellátott kaucsuk baba. A gyártó Nagy kék alvó plastik szemei vannak, fekete szempillái és festett szemöldöke van. Kicsi orra, csukott festett szája, modellált, fejhez simuló fülei vannak. Két coffba font hosszú, műanyag haja a fejére van ragasztva. A hátán kerek lap van, amely alatt, a törzs belsejében a síró szerkezet található. Ha előre, majd hátra döntik, akkor sír. Feje és végtagjai vállban, illetve csipőben kapcsolódnak a törzshöz, mozgathatók. Kézfején a középső és a gyűrűsujj egyben van, a másik három külön áll, modellált apró körmei vannak. Lábfején a modellált ujjak együtt vannak, talpa egyenes, egyedül megáll. Ruhája: rózsaszín alapon piros-kék pöttyös kartonruha, a kar kivágásánál csipkével szegett fodor díszíti. Kék-fehér apró kockás köténye van. A fehérneműje pólóanyagból készült. Lábán fehér zokni van, a cipője elveszett. A hajában szalag van.

Rézi baba. Magassága 60 cm. Kemény műanyagból van a teste. A fej a törzshöz kapcsolódik, fordítható. Eredetileg modellált, festett haja van, valódi barna haját ragasztottak elől a kendő alá.

Somogy Megyei Múzeum
NA 1563-207
Ménfőcsanak

Fülbevalója gyöngy. Szemöldöke festett, kék alvó pasztik szemek vannak, nejlon szempillákkal. Pici orra és csukott, pirosra festett szája van. Karjai vállban kapcsolódnak a törzséhez, mozgathatók. Öt különálló ujja van, modellált körmökkel. Lábai csipőben kapcsolódnak a törzshöz, lábfején öt modellált ujj van. Talpa egyenes, egyedül megáll. Ruhája: piros, törökbécsi mintás karton szoknya és fehér, buggyos ujjú, csipkével díszített blúza van, a nyakában világoskék szalaggal. A szoknya alján két sorban fehér farkasfog van. Alul fehér alsóing és három, csipkével díszített fehér alsószoknya van. Fehér köténye körben csipkés. Fején piros pettyes, hátrakötött /menyecskés/, fehér farkasfoggal és csipkével díszített kendő van. Fehérneműje pólóanyagból készült, fehér alapon piros-kék mintás. A nyakában lánc van, a lábán piros műanyag cipő.

Léna baba: ugyanolyan, mint a Rézi baba. Különbség csak a hajukban van, mert Léna babának fekete birkaagyapjából van. A blúzban a csipke alatt világoskék szalagdisz is van.

Mariska baba. Magassága 60 cm, a teste kemény műanyagból van. A végtagjai vállban illetve csipőben kapcsolódnak a törzshöz, mozgathatók. A feje különféle irányban fordítható. Modellált festett szemek és szája van, kicsi az orra. Kezén öt modellált ujj van, a hüvelyk ujj külön áll. Lábán öt modellált ujja van, mintás karton szoknya, amely alatt két, sifonból készült, csipkével szegett alsószoknya van. Fehér selyem, csipkével szegett a köténye. Fehér, műszál anyagból készült a rövidujjú, csipkével és világoskék szalaggal díszített blúza. Fején fekete karton kendő van. Fülbevalója és karkötője is van. Lábán műanyag piros csizma. A babát búcsú-

ban, céllövőverseny eredményeként kapta meg a tulajdonosa. Eredetileg papír ruhája volt virágdíszítéssel, de ez a ruha az idők során tönkrement.

Irénke baba. 45 cm magas, kemény műanyag teste van. Végtagjai csípőnél, illetve vállnál kapcsolódnak a törzséhez, mozgatható k. Feje nem fordítható, rövid műanyag haja a fejére van ragasztva.

Modellált, fejhez simuló füleiben fülbevaló van. Modellált szája, orra és festett szemei vannak. Kezén az öt ujj különálló. Lábán öt modellált ujj, modellált körmökkel. Ruhája megegyezik a Mariska baba ruhájával, eltérés csak a fején a piros-pettyes kendő, cipője nincs, a nyakában gyöngy van. Ez a baba is egy búcsúi céllövőverseny díja volt, akkor még szivacs ruhája volt virágdíszekkel.

7.

Összegzésféle

Mi a játék? A szó jelentése különösen gazdag; sokféle tárgyat, tevékenységet nevezünk játéknak. Jelentésébe a gyermekjátékoktól a szerencsejátékokig, a a gyermekek és felnőttek által egyedül játszott, illetve párosan vagy nagyobb társaságban játszott játékok is beleférnek.

A gyermekvilág közösségi életét a játék iratlan - ritkábban írott - törvényei határozzák meg. A gyerekek játéka a felnőtt életre való ösztönös készülődés, hiszen játszás közben a felnőttektől "elletesett" élet-helyzeteket ismétlik, gyakorolják képességük, adottságuk és életkoruknak megfelelően. Ez tisztán tapasztalható a kislányoknál, amikor babákat készítenek, különösen akkor ha játszanak

is a babákkal.

A baba, a babázás a kislányok érzés- és gondolatvilágához közelálló játék. Igaz, hogy a baba csak egy tárgy, de játszás közben életre kel, hiszen a formája is "emberi".

Régen a játékokat /köztük a babákat is/ elsősorban háziilag készítették vagy a gyerekek, vagy a felnőttek, illetve közösen. Napjainkban a gyárakban készített játékdömping kiszorítja a háziilag készített babákat vagy más, kézzel barkácsolt játékokat.

Mostanában egyre nagyobb divat a régi, nemes anyagból babákat készíteni; hazai iparművészek porcelánból, különféle textilből készítenek babákat. Ma, Magyarországon iparszerű babakészítésről nem beszélhetünk.

Szűkebb hazám - a Kapos-völgye - ismert, és elismert rongybaba készítője Török Emőke, a Babavilágszövetség rubindiplomás nemzetközi tanára, aki az elmúlt években rendezett világbajnokságokon az általa készített babák révén díjazott volt. Babái puhaságuk, természetességük kedvességük miatt egyre kedveltebb játékaik a kislányoknak annak ellenére, hogy nemcsak lány babákat készít, hanem úgynevezett többgenerációs baba-családot, amely családban megtalálhatóak a nagyszülők, szülők és a különböző korosztályú gyerekek. Egyedi tervezésű babáiban van egy közös vonás /mondhatnám azt is, hogy tulajdonság/: a mosolyuk. A játékbabákon kívül tervez és készít igényes kivitelű művészbabákat is. Szennai népviseletű babája a duisburgi világbajnokságon első helyezést ért el. A kis gyufaárus lány a Koppenhágában rendezett világbajnokság díjazottja.

Nagyberkiben nagyon kevés családnál található helyi vagy más népviseletbe öltöztetett díszbaba. Sokszor a megunt játékbabákból

lesznek a díszbabák.

A nagyberki általános iskolában az 1980-as években Hajts Magdolna tanárnő vezetésével dolgozott az iskola honismereti szakköre. Elismert kutató és gyűjtő munkát végeztek a helytörténetben és a néprajzban. A szakkör részére készítette Bányai Károlyné tanítónő, és Stein Lászlóné tanárnő a mosdósi népviseletbe öltöztetett babát. Rajta is látszik az évek múlása: szeme és ruhája kifakult. A babát egy vitrinben őrzik az iskolában.

A babák divatja mindig változott, változik napjainkban is, természetesen a velük való játszás, a "babázás" sem kerülhette el a változásokat. A klasszikus rongyababákat követték a porcelánból, és a különböző műanyagból, legtöbbször kaucsukból készített babák. Funkciójuk is sokszínű: alvósak, sirósak, beszélők; a járó babák, napjainkban fénykorukat élik a Barbie babák, valószínűleg csak Magyarországon, mert világviszonylatban csökken utánuk az érdeklődés.

Minden gyerekeknek sok játéka van. A fiúk elsősorban a technikai játékokat: az autókat, gépeket, fegyvereket, a különböző formákat kialakítható fém- vagy faelemeket, de kedvelik, nagyformátumú állatfigurákat, valamint a társasjátékokat. Népszerűek az agressziviást tartalmazó számítógépes játékok, az ezekben látottakat gyakran egymás közt, egymás ellen is alkalmazzák. Az ilyen "játékokat" játszó gyerekekből legtöbbször hiányzik a gyengédség, a szeretet, a másik megértése - a látottakhoz hasonlóan agresszívek lesznek. Kevés fiú játszik /esetleg kicsi korában játszott/ babával.

A kislányok játékában fő helyen a baba áll; formájuk változatos. Változatos a velük való játszás, hiszen már vásárolható Barbie-ház, vagy más babaház, amelyekhez már berendezések is tartoznak: búto-

rok, babakocsi, edények, készletek stb.

A lányok is szeretik a plüss állatfigurákat. A nagyokkal játszanak, vagy - előbb-utóbb - a díszhelyre kerülnek. A kisebbek sokszor kabala babaként "élnek", különösen a főiskolások és az egyetemisták között a vizsgaidőszakban.

A babákkal való játszás, a babázás, mint már említettem is, elsősorban a kislányok játéka volt, de néhány fiú - egészen kicsi korában - "babázott", ilyenkor előkerültek a szekrényből előkerülnek az anyuka kislánykori, féltve őrzött babái.

Ha a testvérek között - lányokról és fiúkról van szó -nem volt nagy a korkülönbség - gyakran együtt játszottak a babákkal, elsősorban papást-mamást.

A gyerekek játékában nagyon fontosak voltak a szülők, de elsősorban a nagyszülők, közülük is a nagymamák, akik szívesen kötöttek varrtak ruhát még a gyári babáknak is, de ők maguk is készítettek - nagyon sokszor az unokával együtt - babát. Együtt is játszottak. Játék közben megismertették velük az ő gyerekkori játékaikat, megtanították őket a régi gyerekversekre, mondókákra. Nem véletlen, hogy a kisgyerekek majdnem mindegyike szereti a nagyit /nagymamát, öreganyát/. Nem véletlen, hogy a családnak meghatározó szerepe van a kisgyerekek játékában, s ebből eredően további életükben is.

A gyerekek játéka közben - különösen a kislányoknál babázás közben - visszatükröződik a környezet, különösen a legszűkebb környezet: a család mindennapja. Dolgoznak - játszásból is -, beszélgetnek, vitatkoznak, szeretnek - ilyenkor ajnározzák a játékababát - élik az egyre jobban megismert életet.

Az életszerű játékhöz egyre nagyobb szükség volt /van/ az életszerű babákhoz, amelyeknek a lehető legtöbb testrésze mozgatható, illetve önmaguk végeznek el a játszótárs segítségével bizonyos mozgást: járás, sírás stb. Az ilyen babákkal egyedül játszó kislány nagyon sokszor mondja a játékhöz kapcsolódó szöveget úgy, ahogy az életben hallotta, ezért a játéknál elkerülhetetlen volt: monológ /altatás, feddés stb/, párbeszéd.

A játék, ha "igazán", elmélyülten játszik, mindig nagy hatással van a gyerekekre, ez elsősorban a babázó kislányoknál figyelhető meg a legjobban. A babázás a már korábban említett ösztönösség szintjén erősíti, alakítja a majdani anyaságra való felkészülést.

A babázó kislányok majdnem mindegyike nagy szeretettel, odaadással gondozza a babáit, körülbelül úgy, ahogy vele foglalkozik környezeté, elsősorban a családja. Tapasztalatait fantáziájával színesíti annak ellenére, hogy a fantáziának is reális alapja van.

Egy új baba - legyen az maga készített, vagy ajándék - mindig nagy esemény. Megkülönböztető figyelmet fordít rá, legalábbis egy darabig: hosszabb-rövidebb ideig, erre az időre a régi játékok - köztük a babák is - háttérbe szorulnak.

A nagyik sohasem fogynak ki az ötletekből a babák készítése és a velük való játszás során. Nagyon gyakran együtt szabják, varrják a babák ruháit, vagy együtt rajzolnak, színeznek, kivágnak, ragasztanak - már ez is játék, közös játék. /Paprikajancsi, papir-, rongy-, gesztenyebabák stb/. A közös játékkészítés során a két, egymástól korban távoli generáció között kialakul egy olyan fizikális és kommunikációs kapcsolat, amely nem olyan látványos, mint

a közösen végzett munka, de fontossága megelőzi azt. Talán ezért is szereti a gyerekek nagy többsége a mamákat.

A mai, felgyorsult, feszült életritmus is a nagymamák "malmára hajtja a vizet: az igazi nagyszülők - még a játék, kislányok esetében a babázás - esetében is fontosak, nélkülözhetetlenek.

A gyerekkor múlásával a játékoknak, köztük a babáknak is, egyre kisebb szerepe van a valamikori kisgyerekek életében, hiszen idejük nagy részét leköti a különböző szinten folytatott tanulás, vizsgázás, a barátok, barátnők. A megmaradt, esetleg megkímélt játékok, babák a szekrények aljába, vagy dobozokba kerülnek, talán csak 10-15 év múltával veszik elő némelyiket akkor is csak nosztalgiaiból, rövid időre, de már nem játszanak velük. Esetleg egy szebb /inkább: valamikor kedvesebb/ babát "díszhelyre" tesznek. A megkopott játékokat néha elajándékozzák mint kuriózumot kisebb testvéreknek, rokonoknak, ismerősöknek.

Ha a lányok férjhez mennek, esetleg kisgyerekek játszik a régi játékokkal, babákkal. Hasonlóan járnak el az apukák is, bár napjainkban a családi "funkciók" összemosódnak, keverednek. Azt tapasztaltam, hogy amelyik apuka szívesen játszik kisfiával vagy kislányával játékokkal, vagy játék nélkül /pelenkázás, fürdetés stb/, azok gyerekkorukban is szívesen játszottak nemüknek és koruknak megfelelő játékokkal.

A játék, benne a babázás: a babával való játszás a kisgyermek érzés- és gondolatvilágát befolyásolja: alakítja, és formálja; olyan cselekvéssorozat, amely a felnőtté válás folyamatában megkezdhetetlen, néha meghatározó is lehet.

Források:

-
1. Magyar Néprajzi lexikon. Akadémiai Kiadó, Bp. 1977.
 2. Caroline Goodfellow: Ezerarcú babakönyv. Bp. 1994.
 3. Kissné Polyák Erzsébet: Bábjáték a gyermekszobában. Bp-i Művelődési Központ kiadása, 1986.
 4. Török Emőke: Babacsalád. Prospektus, 2002.
 5. Már nem olyan vonzó a Barbie baba /Tudósítás/ Somogyi Hírlap, 2005. okt. 18.
 6. Mosolygós országot épít a babakészítő /Tudósítás/ Somogyi Hírlap, 2005. okt. 22.

Adatközlők:

-
1. Frech József /1942 - / 7255 Nagyberki, Újváros u. 10.
 2. Frech Józsefné /1924-1999/ 7255 Nagyberki, Újváros u. 10.
 3. Javós Imréné /1937- / 7255 Nagyberki, Újváros u. 12.
 4. Kovács Csabáné /1960 - / 7255 Nagyberki, Fő u. 50.
 5. Kovács Dóra /1988 - / 7255 Nagyberki, Fő u. 50.
 6. Kovács Kornélia /1983 - / 7255 Nagyberki, Fő u. 50.
 7. Mányok Judit /1969 - / 7400 Kaposvár, 48-as Ifjúság útja 51.
 8. Róth Kinga /2000 - / 7400 Kaposvár, Pipacs u. 37.
 9. Róth Kitti /1997 - / 7400 Kaposvár, Pipacs u. 37.
 10. Róth Jánosné /1953 - / 7255 Nagyberki, Szabadság u. 32.
 11. Tantalics Ferencné /1952 - / 7255 Nagyberki, Szabadság u.84.
 12. Tantalics Petra /2001 - / 7255 Nagyberki, Petőfi u. 2.
 13. Trapp Andrásné /1930 - / 7255 Nagyberki, Dózsa Gy. u. 24.
 14. Völgyi Attila /1950 - / 7257 Mosdós, Tüdő- és Szívkörház, szolgálati lakás

Mellékletek:

1. Rongybaba készítése régen. Frech Józsefné munkája. /Fotó: Frech József, 2006. febr./
2. Rongybaba készítése ma. Frech Józsefné készítette. /Fotó: Frech József, 2006. febr./
3. Rongybaba bölcsőben. Frech Józsefné ajándékba készítette. Tulajdonosa Mányok Judit. /Fotó: Frech József, 2006. febr./
4. Mikulás szánkóval és rongybabával. Frech Józsefné ajándékba készítette. /Fotó: Frech József, 2006. febr./
5. Karácsonyfadísz-angyalka. Frech Józsefné munkája. /Fotó: Frech József, 2006. febr./
6. Gesztenyebaba rajza. Frech Józsefné rajzolta. /Fotó: Frech József, 2006. febr./
7. Pogácsababa. Frech Józsefné készítette, sütötte. /Fotó: Frech József, 2006. febr./
8. Karácsonyfadíszek - dióbélababák rongyból és kukoricacsuhéból készítette Frech Józsefné. /Fotó: Frech József, 2006. febr./
9. Papírbaba és ruhatára. Rajzolta Frech Józsefné. /Fotó: Frech József, 2006. febr./
10. "Tulipánból paprika..." játék szemléltetése. Rajzolta Frech Józsefné. /Fotó: Frech József, 2006. febr./
- 11-12. Paprikajancsi /húzogatós/. Készítette és rajzolta Frech Józsefné. /Fotó: Frech József, 2006. febr./
13. Cérnababák. Készítette Frech Józsefné. /Fotó: Frech József, 2006. febr./
- 14-15. Babaház belső. Készítette Tantalics Ferencné az unokájának, Tantalics Petrának. /Fotó: Frech Józsefné, 2006. febr./

- 16-17. Kovács Kornélia és Dóra a karácsonyra kapott Barbie-könyv-
és a babákkal. Hátterben a Barbie-ház, amit apukájuk, Kovács
Csaba készített. /Fotó: Kovács Csaba, 1993/
18. Kovács Dóra a születésnapjára kapott Barbie babával. /Fotó:
Kovács Csaba, 1993/
19. Házilag készített Barbie-ház, előtte Róth Kinga és Mitti ba-
bázik. /Fotó: Róth Jánosné, 2006. febr./
20. A hét törpe háza kartondobozból. Készítette Tantalics Ferenc-
né az unokájának, Tantalics Petrának. /Fotó: Frech Józsefné,
2006. febr./
21. Barbie babák. Tantalics Petra babái. /Fotó: Frech Józsefné,
2006. febr./
- 22-23. Trapp Andrásné babái. Játsoztak vele a lányai, az unokái,
majd a dédunokájáé lesz. /Fotó: Frech Józsefné, 2006. febr./
- 24-25-26. Török Emőke Babacsalád prospektusának első és hátsó bo-
ritó lapja, illetve a babák kinagyítva, /Fotó: Frech József,
2006. febr. A felvételek elkészítéséhez Török Emőke szóbeli
hozzájárulását adta./
27. Török Emőke szennai viseletű babája, amely a duisburgi babaké-
szítő világbajnokságon első helyezést ért el. /Fotó: Gőzsy Gé-
borné; e felvételtől a másolatot Török Emőke szóbeli engedé-
lyével Frech József készítette 2006 februárjában./
28. Török Emőke által készített baba. A kis gyufaáruslány. A Kop-
penhágában rendezett babakészítő világbajnokságon és kiállí-
táson díjazták. /Fotó: Gőzsy Géborné; a felvételtől másolatot
Török Emőke szóbeli engedélyével Frech József készítette 2006
februárjában./

- 29-30-31-32. Mosdósi viseletű baba. Készítette Bányai Károlyné és Stein Lászlóné. /Fotó: Völgyi Attila, 2006. febr./
- 33-34-35. Díszbaba /vitrindísz/. Készítette Frech Józsefné /Fotó: Frech József, 2006. febr./
- 36-37-38. Vadaskerti sváb viseletű díszbaba. Készítette Frech Józsené. /Fotó: Frech József, 2006. febr./
39. Nagyszemű baba. Mányok Judit tulajdona. /Fotó Frech József, 2006. febr./
40. Sírós baba. Mányok Judit tulajdona. /Fotó Frech József, 2006. febr./
41. Babuci. Mányok Judit babája. /Fotó: Frech József, 2006. febr./
42. Kati baba. Mányok Judit babája. /Fotó: Frech József, 2006.febr./
43. Zsuzsi baba. Mányok Judit babája. /Fotó Frech József, 2006.febr./
44. Natasa baba. Mányok Judit babája. /Fotó: Frech József, 2006. febr./
45. Liza baba. Az egyetlen baba, amelyen a gyártó német cég jelzése található. Róth Jánosné tulajdona. /Fotó:Róth Jánosné, 2006. febr./
46. Rézi baba. /Díszbaba./ Készítette néhai Horváth Jánosné volt kercesligeti, majd nagyberki lakos. Javós Imréné tulajdona. /Fotó: Frech József, 2006. febr./
47. Léna baba. Ezt is a volt kercesligeti Horváth J.né készítette; Javós Imréné tulajdona. /Fotó:Frech József, 2006. febr./
48. Mariska baba. Trapp Andrásné készítette a díszbabát, az ő tulajdona. /Fotó: Frech Józsefné, 2006. febr./
49. Irénke baba. Trapp Andrásné készítette ezt a díszbabát is, az ő tulajdona./Fotó: Frech Józsefné, 2006. febr./

1.

2.

3.

Склад Мена
WA 2563 2007
№проект

4.

5.

6.

7.

11.

12.

13.

Sonoma County Museum
NA2563-2007

14.

15.

DA2563-2007
P. 10/11

16.

17.

18.

19.

20.

21.

22.

23.

Készítette:

Török Emöke a Global Doll Society
(Babavilágszövetség/nemzetközi tanára)

Családkép

7400 Keszthely, Ágosty J. u. 31/B
Tel: 06/82 346-666 / 06/30 298-0310
e-mail: emko_torok@index.hu
www.emko.hu/baba_08.hu

Babavilág
Intézményeknek és magánszemélyeknek

24.

textiljatek készítésénél. Számos hazai és nemzetközi bemutatót "játsszobabákon" kívül tervezek és készítek igényes művészbabákat is. A Global Doll Society (Babavilágszövetség) tagjaként évenként indulok a külföldön rendezett világbajnokságokon. Négy év óta minden alkalommal díjazott voltam, s ezért 2000-ben megkaptam a nemzetközi tanári oklevelet.

Ennek birtokában baba és textiljatek témában szervezek több fokozatból álló kurzusokat. Jogosult vagyok a résztvevőknek nemzetközi tanúsítványt kiadni alkotó munkájuk eredményéről. Szakmai ismereteimet szívesen megosztom a gyerekekkel foglalkozó felnőttekkel.

15.

26.

27.

28.

NA 2563-2007
Réprojet. Av. 2007

29.

30.

31.

32.

№ 1563-2007
Копраки 02/01/07

33.

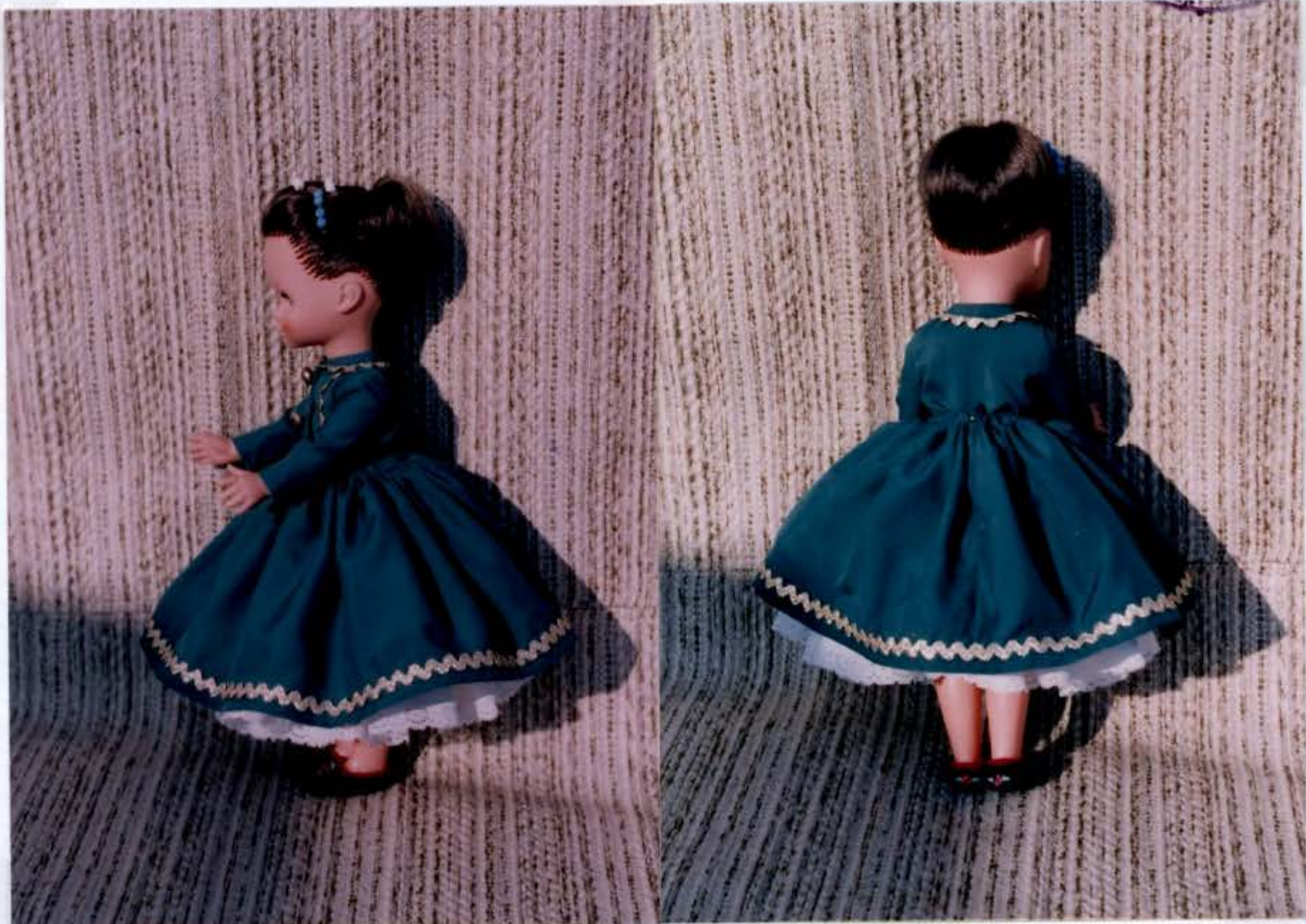

34.

35.

Summerville
NA 2563-2007
© 1984

36.

37.

38.

SAKURAI
NA2563-2007
Réparatió szolgálat

39.

40.

41.

NA 1563-2007
Képrajzi

42.

43.

44.

45.

46.

47.

48.

49.